

Afrikanen in Nederland

Anja van Heelsum¹⁾

Dit artikel biedt informatie over in Nederland wonende Afrikanen die hun herkomst hebben in landen ten zuiden van de Sahara. De informatie is gebaseerd op kwantitatief onderzoeksmateriaal, aangevuld met gegevens afkomstig uit gesprekken met focusgroepen. De immigratie van de hier onderzochte Afrikaanse groepen naar Nederland zal voorlopig nog doorgaan. Met de integratie van deze groepen op de Nederlandse arbeidsmarkt is het niet erg rooskleurig gesteld. De werkloosheid is groot en velen werken beneden hun opleidingsniveau. Met de toename van het aantal in Nederland geboren kinderen zullen de nu reeds gesignaleerde verschillen tussen traditionele opvoeding en de Nederlandse omgeving waarschijnlijk meer naar voren komen.

1. Demografische gegevens

Op 1 januari 2005 werden de grootste in Nederland wonende groepen uit Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara gevormd door Somaliërs, Kaapverdianen, Ghanezen, Angolezen, Ethiopiërs/Eritreërs, Kongolezen (Democratische Republiek), Nigerianen en Soedanezen. De bijlage geeft een beknopt overzicht van de politieke geschiedenis van deze landen). In totaal gaat het om meer dan 100 duizend personen. In de serie *Profielen van nieuwe etnische groepen in Nederland*, in de *Maandstatistiek van de Bevolking* en in *Bevolkingstrends* zijn eerder publicaties verschenen over Somaliërs (Hessels, 2000), Ghanezen (Choenni, 2002a, 2002b) en Kaapverdianen (Choenni,

2004a, 2004b). Recent is een soortgelijk profiel gepubliceerd over een aantal andere Afrikaanse groepen gezamenlijk, namelijk Angolezen, Ethiopiërs/Eritreërs, Kongolezen (DR), Nigerianen en Soedanezen (Van Heelsum en Hessels, 2005). Dit artikel is gebaseerd op de Afrikaanse groepen die worden behandeld in het laatstgenoemde profiel. Voor de volledigheid is hieraan informatie toegevoegd over Somaliërs. Omdat er weinig vergelijkend kwantitatief onderzoek beschikbaar is over deze groepen, is tevens gebruik gemaakt van informatie die verkregen is uit gesprekken met focusgroepen.

De Afrikaanse groepen die hier nader zijn onderzocht, hebben een omvang tussen de 7 duizend en 22 duizend personen. In alle gevallen is het aandeel mannen hoger dan het aandeel vrouwen, zoals gebruikelijk bij nieuwe immigrantengroepen. Medio jaren negentig was de verhouding nog zeer scheef, maar in de loop der jaren is bij alle groepen het aandeel vrouwen toegenomen. Zoals blijkt uit *staat 1*, is bij geen enkele groep echter een evenwichtige geslachtsverhouding bereikt. Bij Soedanezen is de verhouding het scheefst.

De groep met het hoogste percentage in Nederland geboren kinderen wordt gevormd door de Nigerianen. Vier op de tien kinderen in deze groep zijn in Nederland geboren. Angolezen en Soedanezen hebben relatief weinig kinderen die in Nederland zijn geboren (20 procent). Dit heeft onder meer te maken met het feit dat deze groepen later naar Nederland zijn gekomen. Ook de leeftijdsopbouw van de groepen verschilt. Onder Angolezen komen relatief veel alleenstaande jongeren voor. Bijzonder aan de Angolese situatie is de omvangrijke asielmigratie van alleenstaande minderjarigen. Jongens zijn onder meer gevlucht uit vrees geronseld te worden voor het leger. In 2003 waren zes op de tien Angolese asielzoekers jonger dan 18 jaar: iets meer dan de helft was zelfs jonger dan 15 jaar. Van de totale Angolese bevolking in Nederland is 60 procent jonger dan 20 jaar, tegen bijna 40 procent bij Ethiopiërs/Eritreërs en bijna 50 procent bij Kongolezen. Angolese meisjes krijgen relatief vaak op jonge leeftijd kinderen.

¹⁾ Dr. A. van Heelsum is onderzoekster bij het Instituut voor Migratie en Etnische Studies van de Universiteit van Amsterdam. Dit artikel is geschreven op basis van de publicatie van Van Heelsum en Hessels (2005). Meningen in dit artikel hoeven niet overeen te komen met het standpunt van het CBS.

Staat 1
Aantal Afrikanen naar herkomstgroepering en geslacht, 1 januari 2005

	Angolezen	Kongolezen	Ethiopiërs en Eritreërs	Nigerianen	Soedanezen	Somaliërs
<i>in % van het totaal</i>						
Mannen	59	53	54	56	66	53
Vrouwen	41	47	46	44	34	47
Eerste generatie	80	66	70	58	80	69
Tweede generatie	20	34	30	42	20	31
<i>abs. = 100%</i>						
Totaal	11 601	8 337	11 086	7 615	7 285	21 733

Staat 2
Aantal Afrikanen naar herkomstgroepering en huishoudenspositie, 1 januari 2004

	Angolezen	Kongolezen	Ethiopiërs en Eritreërs	Nigerianen	Soedanezen	Somaliërs
<i>in % van het totaal</i>						
Thuiswonend kind	32	43	36	44	27	45
Alleenstaand	33	21	28	19	39	22
Samenwonend						
niet gehuwd zonder kinderen	5	4	5	5	4	3
gehuwd zonder kinderen	1	2	4	4	3	2
niet gehuwd met kinderen	5	5	3	5	2	3
gehuwd met kinderen	7	13	11	15	15	9
Eenouderhuishouden	8	7	9	4	4	10
Institutioneel	3	2	1	1	1	1
Overig	8	3	5	3	5	6
<i>abs. = 100%</i>						
Totaal	12 281	8 490	10 948	7 298	7 626	25 001

Staat 2 toont de verdeling van de huishoudentypen in de zes onderzochte groepen. Het grootste aandeel alleenstaanden komt voor bij Soedanezen (39 procent), wat rechtstreeks verband houdt met het hoge percentage mannen. De hereniging met partners is bij Soedanezen nog niet voltooid. Het percentage gehuwden varieert van 8 onder Angolezen tot 19 onder Nigerianen. Het laatste percentage is hoger omdat Nigerianen relatief vaak naar Nederland komen als huwelijkspartner van iemand die hier al woont. Ook Soedanezen zijn relatief vaak gehuwd, met bijna een op de vijf. Eenoudergezinnen komen het meest voor bij Somaliërs en Ethiopiërs/Eritreërs (beide ongeveer 10 procent).

Angolezen, Kongolezen en Soedanezen wonen meer over Nederland verspreid dan Ethiopiërs/Eritreërs en Nigerianen. Dit kan worden verklaard door de uitplaatsing, over het gehele land, van asielzoekers na statusverlening. Ethiopiërs/Eritreërs en Nigerianen zijn vooral in de grote steden in de Randstad te vinden. Bij Ethiopiërs komt dit door de langere verblijfsduur in Nederland en bij Nigerianen door het hoge percentage huwelijksmigranten. Somaliërs hebben een hogere mobiliteit dan de andere groepen. Bij alle groepen bestaat evenwel een sterke neiging om uiteindelijk verder te trekken naar de Randstad, omdat daar meer landgenoten en specifieke voorzieningen zijn. Ook is de werkgelegenheid er gunstiger. Deze verhuisbewegingen zullen in de toekomst waarschijnlijk aanhouden.

Staat 3
Aantal Afrikanen naar geboorteland en migratiemotief, 2003

	Angolezen	Kongolezen	Ethiopiërs en Eritreërs	Nigerianen	Soedanezen	Somaliërs
<i>in % van het totaal</i>						
Arbeid	6	2	4	17	1	1
Asiel	87	75	33	25	70	63
Gezinshereniging	4	14	3	9	11	26
Gezinslid	0	1	1	5	–	0
Gezinsvorming	0	5	14	33	16	10
Studie	0	–	23	8	1	0
Overig	1	3	13	4	0	0
<i>abs. = 100%</i>						
Totaal	1 165	392	384	514	389	344

2. Migratiemotief en -geschiedenis

Wat betreft hun migratiegeschiedenis kunnen de onderzochte groepen worden ingedeeld in groepen die overwegend als asielzoeker in Nederland arriveerden (Angolezen, Kongolezen, Soedanezen en Somaliërs) en groepen met meer gemengde immigratiemotieven (Ethiopiërs en Nigerianen). Zoals blijkt uit staat 3 is het motief van Nigerianen het meest gespreid over de categorieën.

Het meest voorkomende immigratiemotief van Nigerianen is gezinsvorming (huwelijk met een partner die de Nederlandse nationaliteit heeft). Een op de drie Nigerianen neemt dit als reden. Na asiel komt arbeid bij Nigerianen het meest voor. Bij Ethiopiërs is, na asiel, studie het belangrijkste motief. Een kwart van de Ethiopiërs komt voor een studie naar Nederland. Dit resulteert bijvoorbeeld in een groot aantal Ethiopische studenten aan de Landbouwniversiteit in Wageningen en het Institute for Social Studies in Den Haag. Gezinshereniging komt vooral bij Somaliërs relatief vaak voor, en in mindere mate bij Kongolezen en Soedanezen. Het aandeel alleenwonende mannen in deze groepen neemt in de toekomst dus af, terwijl het aandeel gezinnen toeneemt. Het migratiemotief beïnvloedt het verdere leven in Nederland sterk. Reeds genoemd zijn de consequenties voor de spreiding over het land. Op de consequenties voor de arbeidscarrière wordt verderop ingegaan.

De kans om voor een vluchtelingenstatus in aanmerking te komen, is op dit moment minder gunstig voor Angolezen, Ethiopiërs en Nigerianen. De situatie in die landen is relatief veilig, hoewel dit elk moment kan veranderen (zie bijvoorbeeld de plotselinge onrust na de verkiezingen in Ethiopië). Vluchtelingen uit Eritrea, Soedan en Kongo (DR) worden ook in groten getale afgewezen, maar hebben iets betere kansen op een status in Nederland.

Men kan uit Nederland vertrekken naar het geboorteland of naar een derde land. Studenten gaan in de regel terug naar het land van herkomst. Zo zijn de 89 Ethiopische en 39 Nigeriaanse studenten die in 2003 arriveerden na afloop van hun studie merendeels teruggegaan naar hun herkomstland. Uit *staat 4* blijkt dat Somaliërs in groten getale uit Nederland vertrekken. Hun doormigratie naar het Verenigd Koninkrijk is door andere auteurs uitgebreid gedocumenteerd (Muus en Muller, 1999; Van der Ree en Afework, 2002).

Staat 4
Emigratie van Afrikanen naar geboorteland en jaar van emigratie

	1996	2000	2004
Angolezen	30	21	152
Kongolezen	63	27	101
Ethiopiërs	89	111	160
Eritreërs	5	5	1
Nigerianen	120	87	111
Soedanezen	19	24	132
Somaliërs	129	986	1 760

Van de arbeidsmigranten (en de asielzoekers die een status hebben gekregen) zal een deel op termijn ook terugkeren naar het herkomstland, maar er is tevens een grote groep die doormigreert naar landen waar het perspectief op werk beter is. Van de 87 Nigeriaanse immigranten die voor arbeid naar Nederland kwamen, is een deel tijdelijk in Nederland, bijvoorbeeld in dienst van Shell, en migreert daarna door of terug.

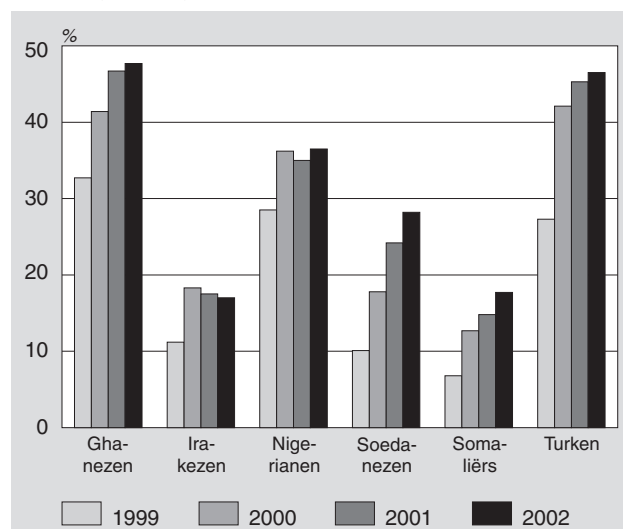
De terugkeer van Kongolezen is zeer problematisch, niet alleen vanwege de onveiligheid in Oost-Kongo, maar ook vanwege het gebrek aan medewerking van de Kongolese autoriteiten. Kongolezen zijn georiënteerd op België en Frankrijk, maar er zijn geen cijfers beschikbaar over hun emigratiedoel. De Angolezen die in 2004 terugkeerden naar Angola waren hoofdzakelijk gekomen als alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Een klein deel vertrok naar Portugal.

3. Integratie

Arbeid en inkomen

Over de arbeidsmarktpositie en het inkomen van Afrikanen zijn weinig harde gegevens beschikbaar. Van Rijn et al. (2004) vergeleken de arbeidsparticipatie van een aantal immigrantengroepen, waaronder Nigerianen en Soedanezen. Helaas komen Angolezen, Ethiopiërs en Kongolezen niet in het onderzoek voor. In de *grafiek* is het percentage werkenden te vinden van alle 15–60-jarigen die tussen september 1998 en september 1999 in Nederland aankwa-

Aandeel werkenden uit het immigratiecohort sept. 1998–sept. 1999, 15–60-jarigen naar geboorteland

Bron: Van Rijn et al., 2004, eigen bewerking.

men. Duidelijk blijkt dat in de loop van vier jaar het aandeel werkenden toeneemt. Ter vergelijking is ook informatie over de Turkse, Ghaneze en Irakese populatie in Nederland opgenomen.

De drie 'asielgroepen' - Irakezen, Soedanezen en Somaliërs – hebben in het eerste jaar relatief minder vaak werk gevonden (6–10 procent). Bij de drie 'niet-asielgroepen', Ghanezen, Nigerianen en Turken, is dit aandeel aanzienlijk groter (27–33 procent). De snelheid waarmee immigranten in het arbeidsproces terecht komen, hangt dus sterk samen met het migratiemotief. Voor de groepen die hoofdzakelijk bestaan uit voormalige asielzoekers, verloopt de intrede op de arbeidsmarkt langzamer. Zij zijn in eerste instantie minder georiënteerd op de Nederlandse arbeidsmarkt en hebben niet altijd de vereiste kwalificaties. Daarnaast is de intrede op de arbeidsmarkt moeilijker naarmate de asielprocedure langer heeft geduurd. Ook oorlogs- en vluchttrauma's kunnen personen belemmeren in hun arbeidsmogelijkheden.

Bij de drie asielgroepen is wel een stijgende lijn zichtbaar. Wat opvalt is dat het percentage werkende Soedanezen na vier jaar (28 procent) hoger is dan dat van andere asielgroepen als Somaliërs (18 procent) en Irakezen (17 procent). Bij Soedanezen stijgt het van 10 procent in 1999 naar 28 procent in 2002. Hun gemiddeld hogere opleidingsniveau kan daarvan niet de enige reden zijn. Een verklaring kan liggen in een sterkere geneigdheid van Soedanezen om werk aan te nemen. In de focusgroepen beschrijven zij hun positieve arbeidsinstelling. Ook het percentage uitkeringsgerechtigden is onder Soedanezen na vier jaar slechts 20 procent. Daarbij vergeleken zijn Somaliërs veel minder succesvol. Het aandeel werkenden onder Somaliërs komt na vier jaar niet boven de 18 procent uit. Bij Nigerianen is het aanvangsniveau aanzienlijk hoger, maar alleen in de eerste twee jaar is sprake van verbetering, en daarna niet meer. In de focusgroepen komen hun frustraties over de Nederlandse arbeidsmarkt duidelijk naar voren. Blijkbaar lukt het Nigerianen moeilijk om een stabiele plek te veroveren op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Staat 5.

Aantal Afrikaanse asielzoekers die bij hun aankomst 16 jaar of ouder waren naar geboorteland en opleidingsniveau

	Angolezen	Kongolezen	Ethiopiërs	Eritreërs	Nigerianen	Soedanezen	Somaliërs
<i>in % van het totaal</i>							
Hooguit 5 jaar basisonderwijs	27	8	9	18	19	24	42
Basis / voortgezet lager onderwijs	43	28	32	46	21	26	33
Middelbaar onderwijs	24	45	44	28	35	20	20
HBO / WO	6	19	14	8	25	30	5
<i>abs. = 100%</i>							
Totaal	2 200	1 033	511	320	735	3 915	6 311

Bron: Warmerdam, 2002, blz. 184.

Onderwijs

Representatieve cijfers over onderwijsniveau zijn niet voor de onderzochte groepen beschikbaar. Wel bestaat er een indicatie van het opleidingsniveau op basis van de studie van Warmerdam en Van den Tillaart (2002) naar het opleidingsniveau van asielzoekers. Zoals hierboven al is vermeld, maken asielzoekers slechts een deel van de populatie uit. De cijfers vormen dus slechts een indicatie.

Zoals in *staat 5* te zien is, komt de hoogst opgeleide groep uit Soedan: het aandeel Soedanese asielzoekers met een hogere beroepsopleiding of een universitaire opleiding is 30 procent. Tussen 1995 en 2000 hebben 33 artsen, 32 juristen en 36 ingenieurs afkomstig uit Soedan asiel aan-gevraagd. Daarna volgen Nigerianen (25 procent), Kongolezen (19 procent) en Ethiopiërs (14 procent). De Somaliërs hebben het laagste opleidingsniveau (42 procent heeft hooguit vijf jaar basisonderwijs). Het schoolstelsel in Somalië is sinds de val van Said Barre in 1991 niet meer in werking, waardoor een generatie is ontstaan die nooit naar school is geweest. Somalische asielzoekers hebben van de hier behandelde groepen de meest zorgwekkende onderwijspositie.

Gedetailleerde informatie over Ethiopiërs/Eritreërs en Somaliërs is beschikbaar uit het onderzoek van Van den Tillaart et al. (2000). Iets meer dan de helft van de door hen geïnterviewde Ethiopiërs/Eritreërs is in Nederland verder gegaan met onderwijs. Bij de Somaliërs is dat aandeel kleiner (39 procent). Ongeveer 80 procent van de Ethiopiërs volgde taalonderwijs, maar in de loop van de jaren zijn er door beleidsveranderingen grote verschillen ontstaan in het aantal lessen dat men heeft gehad. Somaliërs volgden vaker taalonderwijs (92 procent), omdat dit inmiddels verplicht was gesteld. Ruim de helft van de Ethiopiërs volgde een beroepsgerichte cursus of is daar nog mee bezig, tegen vier op de tien Somaliërs. Somaliërs lijken hun opleidingsachterstand niet in te halen.

Onder Soedanezen is een kleinschalig onderzoek gehouden door het South Sudanese Women's Network onder 50 vrouwen. Ook deze vrouwen bleken relatief hoog opgeleid te zijn. Hoewel Soedan een land is waar meisjes veel minder kansen hebben om een opleiding te volgen dan jongens, heeft één op de vijf ondervraagde vrouwen een opleiding aan een 'college' (tot leraar) of aan een universiteit gevolgd. Uit de gesprekken in de focusgroepen werd, zoals verwacht, duidelijk dat Soedanese mannen nog hoger zijn opgeleid.

Aanvullende informatie over Angolezen is te vinden in een kleinschaliger onderzoek van de International Organization for Migration (Brons en Schaap, 2002). Brons en Schaap interviewden 43 Angolezen, die 1–12 jaar in Nederland woonden. Van deze respondenten bezaten er vier een verblijfsstatus of een Nederlands paspoort. De overigen hadden een tijdelijke verblijfstitel als alleenstaande minderjarige, of zaten als volwassene nog in een asielprocedure. De respondenten waren relatief jong en laag opgeleid. De meesten konden slechts op basaal niveau lezen en schrijven. Het was daarbij evident dat de oorlogssituatie in Angola de schoolgang van mensen sterk heeft belemmerd. Omdat alleenstaande minderjarigen in Nederland leerplichtig zijn, moeten de meesten eerst de nodige taalvaardigheid verwerven voordat ze zich verder inhoudelijk kunnen ontwikkelen. In de meeste gevallen zal dat hooguit lager beroepsonderwijs zijn. De jongeren vinden het halen van een diploma zeer belangrijk, niet alleen als een investering voor hun verblijf in Nederland, maar ook om bij terugkeer meer kans op de arbeidsmarkt te hebben.

Sociaal-culturele positie

Uit de bijeenkomsten van focusgroepen blijkt dat de informanten een behoorlijke afstand ervaren tussen de diverse Afrikaanse culturen en de Nederlandse cultuur. Deze begint bij de taal, die erg moeilijk gevonden wordt. Naar de mening van informanten uit de focusgroepen is het Nederlands niet op een redelijk niveau in de korte inburgeringscursus te leren. Nigerianen, Soedanezen en Ethiopiërs vallen vaak terug op Engels. Franssprekende Kongolezen en Portugees sprekende Angolezen kunnen met maar weinig mensen in Nederland in die talen communiceren, maar dit heeft er niet toe geleid dat ze beter Nederlands spreken dan de andere groepen. Zes op de tien Somaliërs vinden dat zij het Nederlands slecht tot redelijk spreken. De indruk bestaat dat Kongolezen de meeste moeite hebben met het Nederlands.

Cultuurverschillen komen op diverse terreinen naar voren. Over het algemeen hebben de moslims (onder de Somaliërs, Soedanezen en Nigerianen) strengere regels als het gaat om de omgang tussen man en vrouw. Daarnaast zijn de meeste Afrikanen gewend aan meer gemeenschapszin dan in Nederland gebruikelijk is, en men voelt zich dan ook snel eenzaam. Een ander verschil betreft de opvoeding van kinderen. Nederlandse kinderen hebben vaak dure kleding, vieren hun verjaardag met allerlei cadeautjes en

hebben naar Afrikaanse normen weinig respect voor volwassenen. Afrikaanse kinderen moeten zich op school anders gedragen dan thuis en voelen zich achtergesteld bij hun autochtone leeftijdsgenootjes. Wanneer de huwbare leeftijd van moslimmeisjes nadert, wordt al dan niet omgaan met jongens een belangrijk thema. Bij het opvoeden van kinderen in Nederland moeten allochtone ouders daar in een verstandige tussenweg zien te vinden.

Over de sociale relaties met bijvoorbeeld burens zijn alle groepen tamelijk tevreden. Velen hebben Nederlandse vrienden gemaakt. De Nederlandse instanties worden echter niet als erg behulpzaam ervaren, met name de Immigratie- en Naturalisatiedienst en het Centrum voor Werk en Inkomen. Het verhardende klimaat jegens buitenlanders in het algemeen, en moslims in het bijzonder, ervaart men als verre van aangenaam. Ook maken diverse informanten in de focusgroepen melding van ontevredenheid over de gezondheidszorg. Veelvoorkomend zijn misverstanden over medicijnen. Een ernstiger probleem is dat de gevaren van een thuisbevalling naar hun mening niet onderkend worden als het gaat om vrouwen die besneden zijn. Veel informanten uiten kritiek op het Nederlandse schoolstelsel. Men wijst vooral op het feit dat de CITO-toets op 12-jarige leeftijd de toekomst van kinderen bepaalt, wat nadelig werkt voor kinderen die de taal nog niet zo goed beheersen.

Een probleem dat vooral onder Somaliërs, Kongolezen en Angolezen speelt, is dat jongens van 15–25 jaar meer in de criminaliteitscijfers voorkomen dan bij andere etnische groepen (Kromhout en Van San, 2003). Laatstgenoemden relateren dit aan de situatie van normloosheid in het herkomstland. Soedanezen komen daarentegen nauwelijks voor in deze statistieken.

Organisatievorming

Een vergelijking tussen de herkomstgroepen van het aantal organisaties en de organisatiedichtheid (het aantal organisaties per duizend inwoners) laat grote verschillen zien. Somaliërs, Ethiopiërs en Eritreërs beschikken over beduidend meer organisaties dan bijvoorbeeld Angolezen (staat 6).

Staat 6
Aantal organisaties van zes Afrikaanse groepen in 2004

	Aantal	Per 1 000 inwoners
Angolezen	12	1
Kongolezen	37	4
Ethiopiërs / Eritreërs	114	11
Nigerianen	21	3
Soedanezen	43	6
Somaliërs	161	6

Het grote aantal Somalische organisaties is onder meer te verklaren uit de clanstructuur. Er zijn zeer veel op het herkomstland gerichte hulporganisaties die een specifiek doel hebben, bijvoorbeeld het slaan van een put of het bouwen van een school in een bepaald dorp of gebied. Familie en achterblijvers in Somalië hebben geen enkele bron van

inkomsten en op het hoogtepunt van de oorlog waren er zelfs geen banken of telecombedrijven. Hulp aan achterblijvers in het totaal verwoeste land was dus zeer dringend (Van Heelsum, 2004).

Bij Ethiopiërs, Eritreërs en Kongolezen is het meest voorkomende type organisatie religieus van aard. Naast de Ethiopische koptische kerk en de Kongolese kimbanguistische kerk, zijn er in beide gemeenschappen rooms-katholieke kerken en kerken van pinkstergemeentes.

Eritrese organisaties zijn niet zelden gekoppeld aan de Eritrese regering. In de periode vóór de onafhankelijkheid van Eritrea hadden de bevrijdingsbeweging (EPLF) en de oppositie (ELF) elk een sterk organisatienetwerk in Europa. Dit is na de onafhankelijkheid blijven bestaan, in het eerste geval gelieerd aan de ambassade.

De Soedanese organisaties zijn meer divers: er zijn meer politieke en ontwikkelingshulporganisaties en minder religieuze organisaties. In 2004 hebben 30 organisaties zich verenigd in het zogenaamde 'Sudan Civil Society Forum in the Netherlands'. Dit Sudan Forum is opgericht omdat Nederlandse medefinancieringsorganisaties, zoals de NOVIB, een aanspreekpunt voor samenwerking nodig hadden. Bij de Nigeriaanse organisaties bestaan ook platforms uit verschillende groepen van de Nigeriaanse bevolking.

Dat koepels ontstaan, geeft aan dat er verschil bestaat in de sterkte van het organisatienetwerk binnen verschillende migrantengemeenschappen. Bij Soedanezen en Nigerianen is het netwerk sterk ontwikkeld en is het gemakkelijk om in contact te komen met de organisaties, terwijl het netwerk onder Angolezen relatief het minst ontwikkeld is. Waarschijnlijk speelt de gemiddeld jonge leeftijd van de Angolezen hierin een rol. Het organisatienetwerk van Somaliërs verandert sneller dan dat van de andere groepen, wat betreft zowel oprichting/opheffing als adreswijzigingen.

4. Conclusie en toekomstperspectief

De immigratie van de hier onderzochte Afrikaanse groepen naar Nederland zal voorlopig nog doorgaan. Dit is enerzijds het geval omdat de conflicten in bijvoorbeeld Soedan en Kongo voortduren, en anderzijds vanwege gezinshereniging. De nu relatief jonge populatie zal verder groeien en kinderen krijgen. Ook komt een migratiestroom vanuit Nederland op gang. Nigerianen, Soedanezen en Somaliërs trachten met hun Nederlandse paspoort door te migreren naar het Verenigd Koninkrijk. De Engelse taal is voor hen eenvoudiger, de perceptie bestaat dat de arbeidsmarkt toegankelijker is en de dwang om zich op cultureel of religieus gebied aan te passen is geringer. Vooral hoog opgeleide immigranten kunnen op de Britse arbeidsmarkt gemakkelijker terecht.

Worden de Afrikaanse groepen onderling vergeleken, dan valt een tweedeling op tussen vluchtelingen en niet-vluchtelingen. Het asieltraject vertraagt het leren van de Nederlandse taal en de intrede op de arbeidsmarkt.

Huwelijksmigranten en economische migranten volgden de afgelopen jaren vrijwel meteen na aankomst in Nederland de inburgeringscursus. Asielzoekers daarentegen moeten wachten tot de vluchtelingenstatus is verkregen.

Met de integratie op de Nederlandse arbeidsmarkt van de Afrikaanse groepen in dit onderzoek is het niet erg rooskleurig gesteld. Er is veel werkloosheid en velen werken

beneden het niveau waarvoor ze zijn opgeleid. Alleen specifieke toeleidingsprogramma's voor de beroepen op hoger niveau kunnen aan dit probleem tegemoetkomen.

Met de toename van het aantal in Nederland geboren kinderen zullen de reeds gesignaleerde verschillen tussen traditionele opvoeding en Nederlandse omgeving waarschijnlijk meer naar voren komen. De generatie die tijdens de basisschoolperiode naar Nederland is gekomen, zal waarschijnlijk een relatief lage vervolgopleiding volgen. De generatie die de hele Nederlandse basisschool heeft kunnen volgen, heeft betere kansen. Het is hoopgevend dat de ouders van deze kinderen hoogopgeleid zijn en hen bij het schoolwerk kunnen ondersteunen. Ondersteuning van kinderen die met twee normsystemen moeten omgaan, lijkt verder wenselijk.

Literatuur

Aa, G. van der, 2002, Nigeria: mensen, politiek, economie, cultuur, milieu (Landenreeks). KIT/Novib, Amsterdam.

Berwouts, K., 2001, Congo: mensen, politiek, economie, cultuur, milieu (Landenreeks). KIT/Novib, Amsterdam.

Beurden, J. van, 1994, Ethiopië/Eritrea: mensen, politiek, economie, cultuur (Landenreeks). KIT/Novib, Amsterdam.

Brons, M. en C. Schaap, 2002, Pilot project: prepared return, Phase 1: profile analysis of Angolans in the Netherlands. IOM, Den Haag.

Choenni, C., 2002a, Ghanezen in Nederland, een profiel. Ministerie van Binnenlandse Zaken, Den Haag.

Choenni, C., 2002b, Ghanezen in Nederland. Maandstatistiek van de Bevolking 50(10), blz. 4–7.

Choenni, C., 2004a, Kaapverdianen in Nederland, een profiel. Ministerie van Justitie, Den Haag.

Choenni, C., 2004b, Kaapverdianen in Nederland. Maandstatistiek van de Bevolking 52(3), blz. 85–89.

Heelsum, A. van, 2004, Migrantenorganisaties in Nederland. Deel 1: Aantal en soort organisaties en ontwikkelingen. FORUM, Utrecht.

Heelsum, A. van, en T. Hessels, 2005, Afrikanen in Nederland, een profiel. Ministerie van Justitie, Den Haag.

Hessels, T., 2000, Somaliërs in Nederland, een profiel. Ministerie van Binnenlandse Zaken, Den Haag.

Kromhout, M. en M. van San, 2003, Schimmige werelden, nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit. WODC, Den Haag.

Muus, P.J. en P.H.A.M. Muller, 1999, Beeldvorming onder (uitgeprocedeerde) asielzoekers en vluchtelingen over terugkeer- en remigratiebeleid. Ercomer, Utrecht.

Ree, D. van der, en S. Afework, 2002, Ambities... en dan? Problemen en perspectieven van hoogopgeleide vluchtelingen bij het vinden van een aansluiting op de Nederlandse arbeidsmarkt. EUR, Rotterdam.

Reek, E. van, 2003, Somaliërs op doorreis. Verhuisgedrag van Nederlandse Somaliërs naar Engeland. Wetenschapswinkel Universiteit Tilburg, Tilburg.

Rijn, A.S. van, A. Zorlu, R.V. Bijl en B.F.M. Bakker, 2004, De ontwikkeling van een integratiekaart. WODC/CBS, Den Haag/Voorburg.

Tillaart, H. van den, M. Olde Monnikhof, S. van den Berg en J. Warmerdam, 2000, Nieuwe etnische groepen; een onderzoek onder vluchtelingen en statushouders uit Afghanistan, Ethiopië en Eritrea, Iran, Somalië en Vietnam. ITS, Nijmegen.

Vasagar, J., 2004, Rage finds an outlet in Sudan's rebel camps. The Guardian 28 september 2004.

Warmerdam, J. en H. van den Tillaart, 2002, Arbeidspotentieel en arbeidsmarktloopbanen van vluchtelingen en asielgerechtigden; een verkennend onderzoek naar ervaringen van nieuwkomers op de Nederlandse arbeidsmarkt. ITS, Nijmegen.

Wolde Giorgis, D., 1989, Red tears, war, famine and revolution in Ethiopia. Red Sea Press, Trenton (NY).

Bijlage

Politieke geschiedenis van Angola

Angola is in 1975 onafhankelijk geworden van Portugal. De kolonisatie met slavenhandel ving reeds in 1648 aan en heeft de samenleving langdurig ontwricht. In de taal, gewoontes en muziek zijn veel Portugese invloeden te herkennen en er is vrij veel culturele uitwisseling met bijvoorbeeld Brazilië en de Kaapverdische eilanden. Na de onafhankelijkheid werd Angola betrokken in de koude oorlog: UNITA werd door Zuid-Afrika en de Verenigde Staten gesteund en de MPLA door de Sovjet-Unie en Cuba. Handel in diamanten zorgde voor financiering van de oorlog. Na 16 jaar vechten, waarbij 300 duizend doden vielen, werden in 1991 verkiezingen mogelijk. De UNITA accepteerde de uitkomsten echter niet. Pas na de dood van UNITA-leider Jonas Savimbi, in februari 2002, kwam een reële vrede in zicht. Na het 27-jarige conflict ziet het land zich nu voor de zware taak gesteld om de verwoeste infrastructuur opnieuw op te bouwen en de tienduizenden ontdeemden en vluchtelingen te huisvesten.

Politieke geschiedenis van Ethiopië/Eritrea

In dit artikel zijn Ethiopiërs en Eritreërs samengenomen. Personen die voor de onafhankelijkheid van Eritrea op het huidige Eritrese grondgebied zijn geboren, zijn geregistreerd als Ethiopisch. Naar schatting is ongeveer de helft van de Ethiopiërs in Nederland van Eritrese herkomst. Om

deze reden is het in veel tellingen beter om Ethiopiërs en Eritreërs samen te nemen.

Ethiopië is een oud Afrikaans keizerrijk, dat nooit gekoloniseerd is geweest. Eritrea maakte aanvankelijk deel uit van het keizerrijk Aksum, maar werd van 1890 tot 1941 door de Italianen bestuurd. Na de Tweede Wereldoorlog werd Eritrea in federatief verband gebracht met Ethiopië. Er ontstond echter een bevrijdingsbeweging die in 1991 de hoofdstad Asmara veroverde, waarna onafhankelijkheid volgde. Het dieptepunt in de Ethiopische geschiedenis sinds de Tweede Wereldoorlog was de periode 1977–1978, die 'Red Terror' wordt genoemd. In deze periode maakte de 'Dergue', onder leiding van Mengistu Haile Mariam, veel slachtoffers. Vervolgens zorgde de grensoorlog tussen Eritrea en Ethiopië voor veel onrust. In de afgelopen tien jaar is de vrijheid van meningsuiting in Ethiopië sterk verbeterd, maar het land heeft regelmatig te kampen met hongersnoden. Remigratie naar Ethiopië is op gang gekomen.

In Eritrea is de politieke situatie onder Isajas Afeworki minder gunstig. Repressie van de oppositie en marteling van gevangenen zorgen ervoor dat er nog steeds een vluchtingenstroom is.

In juni 2005 ontstond ook in Ethiopië weer onrust: ongeregelde heden tussen aanhangers van oppositie en regering naar aanleiding van de uitkomsten van de verkiezingen leidden tot 22 doden.

Politieke geschiedenis van Nigeria

Nigeria is met circa 124 miljoen inwoners het volkrijkste land van Afrika. Het is van 1861 tot 1960 gekoloniseerd geweest door de Britten. Nigeria herbergt een veelheid aan etnische groepen: Fulani, Yoruba en Igbo zijn de drie grootste. Ondanks de expliciete uitspraken van president Obasanjo tegen etnische milities die separatisme prediken, steken etnische tegenstellingen steeds weer de kop op. In 1995 ontstond onrust in Ogoniland, na de executie van Ogonileider Ken Saro Wiwa, die actie voerde tegen de schade door de olie-industrie aldaar. De belangrijkste scheidslijn door het land is die tussen het islamitische noorden en het christelijke zuiden. Conflicten tussen moslims en christenen hebben in het recente verleden regelmatig geleid tot bloedvergieten. De invoering van de sharia

in twaalf noordelijke deelstaten gaf bijvoorbeeld aanleiding tot protesten onder christenen (Van der Aa, 2002).

Politieke geschiedenis van Soedan

De strijd tussen de regering in Khartoem en de rebellen in het zuiden, maar ook de relatie tussen de regering en de bevolkingsgroepen in het oosten en westen, zorgen in Soedan regelmatig voor botsingen. Het gaat niet alleen om tegenstellingen tussen het islamitische noorden en het christelijke zuiden. Problemen beginnen vaak door veeroof tussen etnische groepen. Dit is een eeuwenoud verschijnsel in zowel het zuiden als het westen, maar de conflicten zijn sterk verergerd door het gebruik van moderne wapens. De situatie wordt verder gecompliceerd door de steun van de regering aan het moslimradicalisme. Zowel buurlanden als de Verenigde Staten hebben jarenlang het verzet gesteund. Op 9 januari 2005 tekenden de Soedanese regering en SPLA-leider John Garang een vredesakkoord, dat hoop geeft op een betere situatie in Zuid-Soedan. Hiermee gaat een nieuwe fase in de geschiedenis van Soedan in. In het westen van het land, in de Darfur regio, is het geweld in 2004 en 2005 echter opgevlamd. In augustus 2005 is de pasbenoemde vice-president Garang in een helikopterongeluk om het leven gekomen. Dit heeft opnieuw geleid tot politieke instabiliteit.

Politieke geschiedenis van Somalië

Somalië functioneert sinds de val van Siad Barre in 1991 zonder centrale regering of overheidsinstellingen. Het noordelijke deel verklaarde zich unilateraal onafhankelijk onder de naam Somaliland. Gevechten tussen rivaliserende militaire clanleiders (warlords) en de daaruit volgende chaotische situatie die gepaard ging met honger en ziekte, hebben ertoe geleid dat het aantal doden is opgelopen tot een miljoen.

Het huidige Somalië is in 1960 ontstaan door de samenvoeging van een voormalig Brits protectoraat en een Italiaanse kolonie. In 1963 werden aanspraken gemaakt op de door Somaliërs bewoonde gebieden in Kenia en in 1964 en 1977 op die in Ethiopië. Een vredesmissie van de Verenigde Staten ('Restore Hope') in 1992 werd een fiasco. De constante onrust heeft de economische en sociale ontwikkeling van het land sterk geremd.